

DEPARTEMENT
LANDBOUW & VISSERIJ

////////////////////////////////////
**Adviezen op het Openbaar onderzoek van
het GLB Strategisch Plan – Antwoorden
Nota**
////////////////////////////////////

Inleiding

Voor de opmaak van het plan-MER is het plan-m.e.r.-decreet van 27/04/2007 (BS 20/06/2007) en het plan-m.e.r.-besluit van 12/10/2007 van toepassing.

In een eerste stap werd een gecombineerde kennisgevingsnota (KG) en ontwerp-MER door de MER-coördinator en MER-deskundigen opgesteld. Op 13 juli 2021 werd deze kennisgevingsnota en het ontwerprapport volledig verklaard door Team MER. Daarna werd de volledig verklaarde kennisgeving en het ontwerprapport bekend gemaakt, met een terinzagelegging van 30 juli tot en met 29 augustus 2021. Vervolgens maakte Team MER de MER-richtlijnen op, na een richtlijnenvergadering met de bevoegde adviesinstanties, de erkende deskundigen en de initiatiefnemer op 9 september 2021. De erkende MER-deskundigen hebben het ontwerprapport aangepast aan de opmerkingen en MER-richtlijnen.

In een tweede stap werd het ontwerp-GLB-SP en het ontwerp MER bezorgd aan alle adviesverlenende instanties. Tevens werd gevraagd aan alle Vlaamse steden en gemeenten om de documenten ook raadpleegbaar te stellen in hun gemeente en adviezen of opmerkingen van burgers te ontvangen, bundelen en bezorgen aan de bevoegde instantie van het GLB-SP. Ieder die wenst kon op deze manier adviezen of opmerkingen geven op het ontwerp-GLB-SP en het ontwerp-MER. Het openbaar onderzoek van het ontwerp-GLB-SP en ontwerp-plan-MER plaats vond van 14 januari 2022 tot en met 14 maart 2022.

In het kader van het openbaar onderzoek adviezen, bezwaren en opmerkingen geformuleerd op het onderzoek op het ontwerp GLB-SP en ontwerp-plan-MER door particulieren, bedrijven, natuurorganisaties, Voor de goede leesbaarheid worden deze bezwaren, adviezen en opmerkingen hierna verder steeds vermeld als 'adviezen' van 'stakeholders'

Adviezen op het ontwerp-plan-MER werden door de erkende MER-deskundigen geanalyseerd en waar nodig verwerkt in de MER of beantwoord.

De adviezen op het ontwerp GLB-SP werden door de opdrachtgever en de betrokken experts onderzocht. In onderstaande nota wordt een overzicht gegeven van de belangrijkste adviezen, met daarbij verduidelijkingen bij de adviezen, de veranderingen op basis van de adviezen en de verantwoording waar niet op deze adviezen werd ingegaan. Het volledig pakket met ontvangen adviezen is te raadplegen op de website: [Inspraakprocedure kennisgeving en ontwerp-Milieueffectenrapportering \(MER\) Vlaams Gemeenschappelijk Landbouwbeleid Strategisch Plan | Departement Landbouw & Visserij \(vlaanderen.be\)](https://www.vlaanderen.be/inspraakprocedure-kennisgeving-en-ontwerp-milieueffectenrapportering-mer-vlaams-gemeenschappelijk-landbouwbeleid-strategisch-plan-departement-landbouw-visserij)

1. Bedrijfsvoering

Verschillende stakeholders vroegen om aandacht te hebben voor kleine bedrijven in het beleid. Er wordt gevraagd om minder lasten op te leggen voor kleine bedrijven wat de conditionaliteit betreft. Beleidsmatig is het niet te verantwoorden dat, als aanspraak gemaakt wil worden op pijler 1 subsidies, de lat voor het bijdragen aan milieu- en natuurdoelen lager zou mogen gelegd worden in functie van de grootte van een bedrijf. Hierom worden ze niet vrijgesteld binnen de conditionaliteit voor 'gewasrotatie' en 'instandhouding van niet-productieve elementen en oppervlakte'. Er werd ook
////////////////////////////////////

evenwicht te houden en de negatieve gevolgen van droogte te verminderen, rekening houdend met de klimaatverandering. De Vlaamse Overheid zet hierbij in op zowel proactieve als reactieve maatregelen.

De uitvoering van de overstromingsrisicobeheerplannen, een onderdeel van de stroomgebiedbeheerplannen, beschermt Vlaanderen beter tegen overstromingsrisico's.

Specifiek voor de landbouwsector zal een Actieprogramma Klimaatadaptatie Landbouw 2030 opgemaakt worden om tot een klimaatbestendig landbouwmodel te komen. Hierin zullen klimaatadaptatieve acties voor de landbouwsector uitgewerkt worden, waaronder risicomanagement.

1.1. Rechtstreekse betalingen

In verschillende adviezen gaven stakeholders bezorgdheden aan omtrent de opbouw van en onduidelijkheden in het systeem van betalingsrechten en de bijhorende interne convergentie en verlaging van betaling ('capping'). In het nieuwe GLB wordt het systeem van betalingsrechten behouden, maar wordt de interne convergentie verdergezet, zoals vastgelegd in de Europese regelgeving. Tegen 2026 zullen de waarden van alle betalingsrechten minstens 85% van de gemiddelde waarde van de betalingsrechten in 2026 bedragen. De stapsgewijze ophoging van de waarde van deze rechten, nl. met vier stappen in 2023, 2024, 2025 en 2026, zal gebeuren door de rechten boven het gemiddelde proportioneel te laten dalen. Daarnaast zal de maximumeenheidswaarde van een recht in 2026 1.500 euro bedragen. Ook de verlaging van betaling, die enkel gebeurt op de basisinkomenssteun voor duurzaamheid, zorgt voor een betere verdeling van de middelen. Het deel van de basisinkomenssteun dat hoger is dan 100.000 euro, wordt met 100% verminderd. Het deel tussen de 60.000 en 100.000 euro wordt met 85% verminderd. Aan het systeem van betalingsrechten is een reserve verbonden. De reserve zal primair worden voorbehouden voor jonge en nieuwe landbouwers. Aan landbouwers met biologische productie die niet over betalingsrechten beschikken, kan een recht uit de reserve toegekend worden zodat zij toegang kunnen krijgen tot de ecoregeling voortzetting biologische landbouw. Zoals gevraagd door stakeholders, dienen nieuwe landbouwers ook te voldoen aan voorwaarden rond vakbekwaamheid om toegang te hebben tot de reserve.

Aansluitend werd door sommige stakeholders het systeem van basisinkomenssteun voor duurzaamheid in vraag gesteld. Hierbij wijzend op een gebrek aan milieu gerelateerde impact van de basisinkomenssteun. Een verduidelijking wordt toegevoegd in het GLB Strategisch Plan dat de basisinkomenssteun in de eerste plaats wil bijdragen aan een leefbaar landbouwbedrijfsinkomen en tot doel heeft mee een buffer te vormen tegen prijs- en inkomensvolatiliteit. Voor veel landbouwers is deze inkomenssteun namelijk onontbeerlijk: het zorgt voor een billijk inkomen, maakt hen minder kwetsbaar voor marktschommelingen en onverwachte klimaat- en natuurrisico's, en leidt zo tot ruimte om te blijven investeren in een toekomstgericht bedrijf. De steun is bovendien verbonden aan het naleven van de conditionaliteit, die duidelijk hogere voorwaarden stellen dan de huidige randvoorwaarden, en draagt daarmee wel degelijk bij aan doelstellingen gelinkt aan klimaatverandering, bodem, water, biodiversiteit en landschap. Het inzetten op specifieke doelstellingen doet het Vlaams GLB Strategisch Plan via specifieke interventies. Zo wordt voor de biologische landbouw specifiek ondersteuning voorzien via maatregelen voor omschakeling en voor

2. Groene architectuur

Er was de algemene vraag naar meer kwantitatieve doelen wat betreft de verwachte impact op milieuparameters. In de MER werd binnen de grenzen van de (wetenschappelijke) haalbaarheid het maximum gedaan om doelen kwantitatief in te schatten. Soms zijn betrouwbare en wetenschappelijk gefundeerde gegevens of methodieken niet voorhanden, wat een accurate impactmeting bemoeilijkt.

Een aantal stakeholders stelden dat de bijdrage van het GLB aan milieu- en klimaatdoelen beperkt is. Het GLB moet inderdaad een belangrijke bijdrage leveren in het bereiken van de milieu- en klimaat gerelateerde doelstellingen van de Unie, maar is niet het enige instrument om deze doelen te halen. En omgekeerd zijn er voor het GLB door Europa 9 specifieke doelstellingen naar voren geschoven, dus wordt verwacht dat het GLB-SP een brede waaier aan thema's aanpakt. In het GLB zijn verschillende interventies opgenomen die bijdragen aan de aangehaalde milieu- of klimaatbeleidsplannen. Als antwoord op de bezorgdheden van deze stakeholders wordt hieronder de plaats van het GLB in het Vlaamse klimaat- en milieubeleid kort geschetst. Een meer uitgebreide bespreking met ook, waar mogelijk, een kwantitatieve inschatting van de bijdrage van het GLB kan gevonden worden in het GLB Strategisch Plan hoofdstuk 2 en hoofdstuk 3.1.4.

Coherentie met het Vlaamse klimaatbeleid

De ambities voor klimaatmitigatie worden ook opgenomen in het kader van Het Vlaamse Energie- en Klimaatplan 2021-2030. Dit omvat algemene doelstellingen voor de landbouw en subdoelstellingen per emissiebron, met onder meer een doelstelling voor het verminderen van enterische emissies (-0,44 Mton CO₂-eq of 19% t.o.v. 2005 tegen 2030). Om deze laatste te bereiken werd het convenant 'enterische emissies rundvee 2019-2030' afgesloten met de sector. Indien de realisatie van sectormaatregelen tussentijds (in 2025) niet op schema zit richting 2030, zal de Vlaamse overheid zelf normerende beleidsmaatregelen uitvaardigen om de naleving de reductiedoelstellingen te verzekeren. Meer informatie is beschikbaar op www.rundveeloket.be/CEER

In het Vlaams GLB Strategisch Plan zijn bijvoorbeeld verschillende interventies opgenomen die bijdragen aan de doelstellingen uit het Vlaams Energie- en Klimaatplan (VEKP). Het instrument VLIF-steun voor het verminderen van de emissies uit mestopslag, mestmanagement, bodem, energiebesparing, groene warmte en hernieuwbare energie is behouden in het Vlaams GLB Strategisch Plan 2023 – 2027. Bij investeringen met een hogere bijdrage aan de klimaatdoelstellingen zal er een hoger subsidiepercentage van toepassing zijn. De ecoregeling voedermanagement draagt positief bij tot een reductie van de niet-energetische broeikasgasemissies, namelijk via een reductie van de spijsverteringsemisies. Met deze maatregel worden rundveehouders gestimuleerd om via aangepast veevoedermanagement de enterische methaanemissies van rundvee te reduceren. Daarenboven zijn er ook heel wat interventies die positief bijdragen tot de beperking van de bodememissies, namelijk precisielandbouw, ecoregeling ecologisch beheerd grasland, ecoregeling en agromilieuklimaatmaatregel (AMKM) voortzetting en omschakeling biologische landbouw, ecoregeling bufferstroken, AMKM m.b.t. de teelt van klimaat- of biodiversiteitsvriendelijke

gewassen, de verschillende beheerovereenkomsten en de steun voor niet-productieve investeringen voor milieu en klimaat.

Daarnaast zijn er verschillende interventies die inzetten op innovatie, digitalisering, advies en kennisdoorstroming (bv via vorming en advies, ecoregeling 'bodempaspoort', demonstratieprojecten, EIP, VLIF-innovatie...) en zo een belangrijke bijdrage leveren aan de klimaatdoelstelling.

Voor LULUCF is er in het VEKP opgenomen dat er een LULUCF-actieplan zal opgemaakt worden waarin ook maatregelen voor de landbouwsector zullen zijn opgenomen. Er zal dus ook buiten het GLB gewerkt worden aan koolstofopslag en het beschermen van de koolstofstocks. Een kader voor certificering van carbon farming wordt uitgewerkt op Europees niveau en ook voorbereid op Vlaams niveau, bijvoorbeeld via het project Carbon Counts. Voor het beschermen en verhogen van de koolstofopslag in de land- en tuinbouw zijn verschillende interventies opgenomen in het Vlaams GLB Strategisch Plan 2023 – 2027. Verschillende ecoregelingen en agromilieu-klimaatmaatregelen zetten in op koolstofopslag in landbouwgrond (vb. ecoregeling 'Behoud meerjarig grasland', AMKM 'Tijdelijk grasland naar blijvend grasland', ecoregeling 'Ecologisch beheerd grasland', ecoregeling 'Organisch koolstofgehalte in bouwland', AMKM 'Onderhoud van boslandbouwsystemen'). Ook via niet-productieve investeringen kan de landbouwer investeren in het verhogen van koolstofopslag in landbouwbodems. Op deze manier zijn er voor verschillende types gronden (bouwland, grasland, ...) en bedrijven maatregelen beschikbaar waarop kan ingetekend worden. Ook de gekoppelde inkomenssteun voor gespecialiseerde vleesveehouderij kan een positief effect hebben op koolstofopslag door de opgenomen voorwaarde rond duurzaam graslandbeheer.

Een goede bodemkwaliteit gaat ruimer dan koolstofopslag en dit wordt erkend in het GLB door verschillende interventies die hierop inzetten. Er zijn maatregelen opgenomen om erosie te bestrijden, zowel in de conditionaliteit als in de ecoregelingen. Ook voor grasland zijn er verschillende maatregelen opgenomen zoals ecoregeling 'Behoud meerjarig grasland', AMKM 'Tijdelijk grasland naar blijvend grasland', ecoregeling 'Ecologisch beheerd grasland', ...

Vlaanderen heeft een eiwitstrategie ([Eiwitstrategie | Departement Landbouw & Visserij \(vlaanderen.be\)](#)). De GLB-interventies worden ingeschakeld om de teelt van eiwitbronnen voor zowel veevoeders als humane consumptie te bevorderen (bijvoorbeeld via voorwaarden in de gekoppelde steun voor zoogkoehouders en via de ecoregeling 1.8 en agro-milieu-klimaatmaatregel 3.2 rond milieu- en klimaatvriendelijke teelten). De ecoregeling en AMKM Teelt van milieu-, biodiversiteitsvriendelijke en/of klimaatbestendige gewassen stimuleert lokale eiwitproductie en draagt zo bij aan de eiwittransitie. De teelt van deze eiwitgewassen draagt vooral bij aan een duurzame lokale eiwitvoorziening, waardoor minder buitenlands eiwit dient ingevoerd te worden. Ook in de gekoppelde inkomenssteun voor gespecialiseerde vleesveehouderij zijn voorwaarden opgenomen met betrekking tot lokale eiwitvoorziening.

Er is ook de nieuwe interventie VLIF Steun voor opstart van of omschakeling naar een toekomstgerichte duurzame ondernemingsstrategie op een landbouwbedrijf. Omschakeling naar meer duurzame activiteiten kan een positieve impact hebben m.b.t. klimaat.

De interventie voor Operationele programma's Groenten en fruit draagt bij aan de doelstelling uit het VEKP om samenwerking in de keten te ondersteunen. Daarnaast kunnen de operationele programma's Groenten en fruit een positieve impact hebben naar klimaat omdat een aandeel van de maatregelen in deze programma's moet gaan naar milieu- en klimaatmaatregelen.

Klimaatadaptatie is een belangrijk thema voor de landbouwsector. Dit wordt ruimer aangepakt dan enkel via het GLB. Ook zijn er klimaatadaptatieve maatregelen opgenomen in het GLB zoals de ecoregeling verhogen van het organische koolstofgehalte van de bodem waardoor de bodemkwaliteit verbetert en de bodem beter bestendig is tegen klimaatverandering. Ook de ecoregelingen (en AMKM) Teelt van milieu-, biodiversiteitsvriendelijke en/of klimaatbestendige gewassen (afgekort: Ecoteelten), meer bepaald de actie rond klimaat robuuste teelten. Ook via niet-productieve investeringssteun en productieve investeringssteun kan de landbouw investeren in klimaat adaptieve maatregelen.

Coherentie met het Vlaamse milieubeleid

Tijdens de voorbije decennia heeft de Vlaamse landbouw al veel stappen gezet in het verminderen van de druk op water, door wetgevende of beleidsmatige initiatieven met impact op de landbouw zoals bijvoorbeeld de verschillende mestactieplannen, de vergunningsplicht voor het onttrekken van grondwater en de bijhorende heffingen, het Strategisch Plan biologische landbouw, het uit de handel nemen van de meest schadelijke gewasbeschermingsmiddelen, de aanscherping van de randvoorwaarde erosie, ... Ook door vrijwillige maatregelen door landbouwers werd een daling van de milieudruk gerealiseerd, zowel binnen GLB (vb. AMKM, productieve of niet-productieve investeringen voor water) als buiten het GLB (vb. het instappen in specifieke lastenboeken waarin bepaalde engagementen ten aanzien van de milieudruk gevraagd worden vanuit de keten, bijvoorbeeld: low-residu).

De uitvoering van de Kaderrichtlijn Water en de Nitraatrichtlijn wordt dus aangepakt via een meersporenbeleid waarbij niet enkel interventies uit het GLB worden ingezet. Zaken zoals vergunningplicht maken dat activiteiten, zoals drainage en mestverwerking, onder het kader van VLAREM vallen en niet binnen de scope van het GLB. Vlaanderen is evenwel bezig met deze aspecten, nieuwe regels voor de vergunningsplicht voor drainage zijn bijvoorbeeld aangekondigd in het Vlaams adaptatieplan 2030.

In het nieuwe GLB zijn er verschillende maatregelen opgenomen om de waterkwaliteit te verbeteren maar de impact hiervan was niet eenduidig te kwantificeren in de MER. Wat betreft run off zijn er bijvoorbeeld in de conditionaliteit verplichte maatregelen opgenomen voor de aanleg van bufferstroken langs waterlopen en verplichte erosiebestrijdende maatregelen. Ook in de stimulerende interventies is er aandacht voor run off bijvoorbeeld via de ecoregeling voor erosiebestrijdende technieken, de ecoregeling bufferstroken, ... Een gebiedsgerichte aanpak is in het GLB terug te vinden bij de beheerovereenkomsten, die gebiedspecifiek worden afgesloten. Een verdere gebiedsgerichte aanpak voor prioritaire

gebieden voor waterkwaliteit is opgenomen in de stroomgebiedbeheerplannen, maar valt buiten het kader van het GLB.

Het Vlaams GLB-SP zet ook in op het beperken van nutriëntenverliezen en het verminderen van bemesting. Het plan legt via de conditionaliteit normen op met betrekking tot bufferstroken langs waterlopen (GLMC 4) en beheerseisen die voortvloeiën uit de nitraatrichtlijn. De GLMC 4 is sinds de eerste versie van het GLB-SP ook veder aangescherpt. Zo moeten landbouwers langs alle waterlopen een pesticidevrije strook van minstens drie meter naleven. Ook de beheerseisen RBE 1 (Kaderrichtlijn water) en RBE 2 (nitraatrichtlijn) dragen bij tot het verminderen van de nutriëntendruk. Landbouwers moeten bijvoorbeeld de opslagvoorwaarden van meststoffen op landbouwgrond, de uitrijregeling en het verbod op mestspreiding langs oppervlaktewaterlichamen naleven. Ook in de stimulerende interventies zijn er maatregelen om minder nutriënten te gebruiken zoals de ecoregeling 'Precisielandbouw', ecoregeling en AMKM 'Ecoteelten' waarbij ingezet wordt op teelten die minder bemesting nodig hebben, de ecoregeling 'Ecologisch beheerd grasland', de interventies omschakeling naar en voortzetting van biologische landbouw, ecoregeling 'Gewasrotatie', VLIF-productieve investeringssteun, ...

Deze maatregelen voor verminderde bemesting zal ook leiden tot minder lachgasemissies uit de bodem en dragen dus ook bij tot de klimaatdoelstellingen voor landbouw.

Doelen voor reductie van het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen behoren niet tot het kader van het GLB maar worden daarbuiten vastgelegd. Ook het gebruik van bepaalde gewasbeschermingsmiddelen verbieden, behoort niet tot het GLB-kader. Dit is een federale bevoegdheid. Wel worden er in het kader van het GLB via verschillende interventies ingezet op het verminderen van het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen zoals productieve of niet-productieve investeringen (bijvoorbeeld: geavanceerde spuitmachines of andere machines voor een duurzame gewasbescherming, ...), ecoregeling 'Mechanische onkruidbestrijding', ecoregeling 'Precisielandbouw', omschakeling en voortzetting biologische landbouw, ecoregeling en AMKM 'Ecoteelten' waarbij ingezet wordt op teelten die minder gewasbescherming nodig hebben, de AMKM 'Meerjarige bloemenstrook in de fruitteelt', de ecoregeling 'Ecologisch beheerd grasland', ... Ook zal via de interventie 'Vorming en advies – aanbodgestuurd' ondersteuning worden gegeven voor waarnemings- en waarschuwingssystemen die op basis van veldwaarnemingen en modellen de landbouwer verwittigt op welk tijdstip hij een ziekte of plaag in een bepaald stadium kan waarnemen en hoe hij deze best geïntegreerd beheerst of bestrijdt.

Een aantal stakeholders uitten hun bezorgdheid over de toestand van bestuivers en de schijnbare focus van het GLB-SP op de (gekweekte) honingbijen. De honingbijen en wilde bestuivers zijn in grote mate afhankelijk van dezelfde factoren. Het Vlaams bijenteeltprogramma (VBP) heeft, binnen het subsidiënkader opgelegd door Europa, vooral de focus op de honingbijen. Naast het Bijenteeltprogramma hebben de Vlaamse imkerverenigingen zich verenigd in een 'Praktijkcentrum voor Bijen', waarin thematisch zowel naar honingbijen als naar de wilde bestuivers kan worden gewerkt. Dezelfde verschuiving vinden we terug bij sommige koepels waar ook de focus is verruimd van enkel honingbijen,

naar alle bijen. Binnen deze nieuwe mentaliteit wordt gewerkt aan biodiversiteit, bloeihoog, bermbeheer, ... en wordt voorrang gegeven aan acties die voor beide groepen voordelig zijn.

In het GLB zijn er ook interventies opgenomen die een meerwaarde hebben voor wilde bestuivers zoals de coregeling bufferstroken plus met graskruidmengsel of bloemenmengsel, AMKM-bloemenstroken in de fruitteelt, AMKM ecoteelten (meerjarige vlinderbloemigen en kruiden, waarbij de bloeiperiode vanaf eind juni tot augustus zorgt voor een voedselbron voor bloembezoekende insecten zoals bijen en hommels in een periode wanneer vaak weinig voedsel beschikbaar is), VLIF niet-productieve investeringen (vb. bijenkasten).

Om de luchtkwaliteit te verbeteren ligt de focus op regulerend beleid, op basis van het krokusakkoord voor PAS. In het GLB zijn maatregelen opgenomen om dit te ondersteunen met als belangrijkste de VLIF productieve investeringssteun, voor onder meer het stimuleren van ammoniakemissiearme systemen.

Vanuit enkele stakeholders kwam de vraag om de manier van steun uit het GLB beter af te stemmen op onder meer ecosysteemdiensten. Echter, coregelingen en AMKM moeten vergoed worden op basis van gedeelde inkomsten en meerkosten, een benadering op basis van ecosysteemdiensten is niet toegelaten. Er kan ook geen steun gegeven worden voor verplichtingen die voortvloeien uit een wettelijk kader.

Daarnaast vroegen stakeholders ook om in te zetten op vorming, advies en samenwerking in het kader van de groene architectuur. Dit zal zeker gebeuren. Samenwerkingsverbanden worden gestimuleerd bijvoorbeeld via de oproep innovatie in kader van EIP.

2.1. Conditionaliteit

Veel stakeholders gaven adviezen omtrent de conditionaliteit. Enerzijds was er de opmerking om de druk op landbouwers via deze conditionaliteit beperkt te houden. Anderzijds gaven meerdere stakeholders het advies om deze conditionaliteit strenger in te stellen en te gebruiken om een sterkere klimaat/milieu inzet af te dwingen bij landbouwers.

De conditionaliteit is een geheel van zowel normen voor een goede landbouw- en milieuconditie van landbouwarealen als van beheerseisen die voortvloeien uit Europese verordeningen en richtlijnen. Voor de invulling van de beheerseisen geldt het wettelijk kader dat uitvoering geeft aan de specifieke elementen uit de verschillende verordeningen en richtlijnen die in de bijlage van de GLB Strategisch Plan verordening (EU) 2021/2115 zijn opgenomen. Aan de normen voor een goede landbouw- en milieuconditie moet elke lidstaat zelf invulling geven, rekening houdend met de specifieke kenmerken van de betrokken arealen, met inbegrip van de bodem- en klimaatgesteldheid, en met bestaande landbouwsystemen, landbouwpraktijken, de omvang en de structuur van landbouwbedrijven en landgebruik. Sommige normen overlappen met beheerseisen, zonder dat dit in het GLB-SP is weergegeven, aangezien de lijst van de na te leven beheerseisen niet expliciet is opgenomen in dat GLB Strategisch Plan. Bepaalde vragen tot ruimere invulling van GLMC-normen zijn dan ook binnen de conditionaliteit al ingedeekt omdat ze ook als beheereis gelden. Bijvoorbeeld geldt als beheereis voortvloeiend uit de Vogel- en Habitatrichtlijn dat landbouwers het verbod op het wijzigen van
////////////////////////////////////

- 5 m bemestingsvrije strook (10 m langs hellingen en in gebieden die behoren tot het Vlaams Ecologisch Netwerk). Bemesting is verboden, met uitzondering van bemesting door rechtstreekse uitscheiding bij begrazing.

Deze verplichtingen zijn van toepassing op alle landbouwgebruiksperven die gelegen zijn langs alle Vlaamse waterlopen, inclusief ontwaterings- en irrigatiesloten en waterlopen die gedurende een deel van het jaar opdrogen. De Vlaamse waterlopen zijn opgenomen in de Vlaamse Hydrografische Atlas (VHA).

GLMC 6 werd volledig aangepast. De bescherming van de bodems in de meest kwetsbare periodes wordt gegarandeerd door de verplichting om op minstens 80% van het totale bouwlandareaal van het bedrijf bepaalde maatregelen te nemen die minstens aangehouden wordt tot 31 januari zodat tijdens de winter een minimale bodembedekking aanwezig is. De te nemen maatregelen zijn afhankelijk van de oogstdatum. Voor zware gronden zijn er uitzonderingen zodat winterploegen mogelijk blijft. Voor percelen met een hoge en zeer hoge erosiegevoeligheid zijn de te nemen maatregelen afgestemd met de maatregelen uit het basispakket binnen de erosie maatregelen.

In GLMC 7 werd de norm voor gewasrotatie zo bijgestuurd dat gewasrotatie op twee niveaus moet worden nageleefd:

- Op bedrijfsniveau zorgt de landbouwer ervoor dat hij elk jaar op minimaal een derde van zijn bouwlandareaal, gewasrotatie toepast door:
 - Ofwel een andere hoofdteelt te telen dan het voorgaande jaar;
 - Ofwel na de hoofdteelt een nateelt aan te houden die minstens twaalf weken op het perceel aanwezig moet blijven en die tot een andere gewassoort behoort dan de hoofdteelt van het betrokken jaar;
- Op peceelsniveau zorgt de landbouwer ervoor dat hij nooit 4 jaar na elkaar dezelfde hoofdteelt aanhoudt, tenzij die hoofdteelt behoort tot de meerjarig gewassen, grassen en andere kruidachtige voedergewassen of braakliggend land.

Daarnaast werden ook de volgende vrijstellingen voor deze norm opgenomen:

- Voor teelten onder vaste overkapping in volle grond;
- Voor percelen met vaste irrigatie voor knolbegonia;
- Op percelen besmet met knolcyperus is maïs na maïs toegelaten tot wanneer het perceel vrij van knolcyperus is op percelen met een zware bodemtextuur waar het niet mogelijk is om een secundaire teelt in te zaaien na de oogst van de maïs omwille van het winterploegen.

Omdat de Vlaamse invulling van GLMC 9 (verbod op omzetten en omploegen van EKBG aangeduid zowel binnen als buiten Natura2000) verder gaat dat de EU-verplichting, moest het deel “buiten Natura 2000” opgenomen worden in een nieuwe GLMC 10.

2.2. Coregelingen & AMKM

Voor meerdere stakeholders was het niet voor alle interventies duidelijk waarom deze werden opgesteld als coregelingen of juist als AMKM. Algemeen kan gesteld worden dat afhankelijk van

onder meer de specificiteit, het één- of meerjarig karakter van een teelt, de doelstelling, het meer hoog- of eerder laagdrempelig karakter, en ook ervaringen uit het verleden voor bepaalde maatregelen, maatregelen uitgewerkt werden als eco-regeling of als AMKM. Heel wat laagdrempelige maatregelen (1-jarige eco-regelingen) kunnen een opstap zijn naar het afsluiten van verbintenissen met verdergaande inspanningen (AMKM, waaronder ook de beheerovereenkomsten). Andere maatregelen zijn dan weer complementair aan elkaar. Het éénjarig karakter van eco-regelingen biedt veel flexibiliteit, maar belet niet dat eenzelfde verbintenis meerdere jaren opeenvolgend wordt afgesloten.

Slechts enkele maatregelen kunnen niet in heel Vlaanderen worden afgesloten: dit is specifiek zo voor enkele maatregelen in functie van soortenbescherming (de beheerovereenkomsten). Om de middelen zo gericht mogelijk in te zetten kunnen deze enkel afgesloten worden in de meest kansrijke gebieden. De eco-regeling bufferstroken kan wel in heel Vlaanderen afgesloten worden.

Ook over de bepaling van de ondergrens bij sommige maatregelen waren enkele onduidelijkheden en suggestie voor aanpassingen. Deze werden voor de nieuwe programmaperiode bekeken en afhankelijk van het type maatregel werd dan ook bepaald of een minimale perceelsgrootte, dan wel een minimale oppervlakte op bedrijfsniveau het meest aangewezen is.

Een aantal adviezen ging dieper in op de grootte van de vergoeding van bepaalde interventies. Echter, voor een perceels- of diergebonden vergoeding van eco-regelingen en AMKM mag uitsluitend gekeken worden naar de extra kosten en gederfde inkomsten als gevolg van de aangegane verbintenis, eventueel aangevuld met een transactiekost. Bijvoorbeeld bij de eco-regeling aanvoer van koolstofvrije producten is de meerkost berekend op basis van het verschil in kost tussen het uitrijden van drijfmest tegenover het breedwerpig uitstrooien van compost. De kost wordt bepaald door de tijd die een loonwerker hieraan besteed en het gebruik van de machine.

De verbintenisvoorwaarden moeten ook steeds verder gaan dan de wettelijke verplichtingen. Bijvoorbeeld wanneer de landbouwer verplicht is om een erosiestrook aan te leggen, dan kan hij daarvoor geen vergoeding krijgen via de eco-regeling. Wanneer hij de keuze heeft en hij kiest voor een andere maatregel om aan zijn verplichtingen in het kader van de conditionaliteit-erosie te voldoen, dan is een eco-regeling wel mogelijk.

Stakeholders gaven hiernaast ook adviezen omtrent specifieke eco-regelingen en AMKM. Deze worden hieronder besproken.

Meerdere stakeholders gaven aan dat er nog veel onduidelijkheden zijn omtrent de interventie ‘‘Bodempaspoort’’. Deze interventie wordt in het definitieve GLB Strategisch Plan verder verduidelijkt. Het bodempaspoort is een onlineapplicatie voor landbouwers ontwikkeld door het Departement Landbouw en Visserij die bodem-gerelateerde objectieve informatie op een efficiënte, overzichtelijke en eenvoudige manier op perceelsniveau voorstelt. Het bodempaspoort:

- visualiseert perceelsgebonden bodemgerelateerde parameters (pH, koolstofpercentage, bodemtype, fosfaattoestand en teeltrotatie van de voorbije vijf jaar);
- toont de evolutie in de tijd van deze parameters;

////////////////////////////////////

- biedt de landbouwer een evaluatie aan van bepaalde parameters met het oog op benchmarking van zijn bedrijf. Met de ter beschikking gestelde gegevens kan de landbouwer, ondersteund door functionaliteiten binnen de toepassing (bv. een koolstofsimulatietool), zelf aan de slag gaan.

Op dit moment zijn bodemdata vaak al wel beschikbaar, maar worden ze weinig of niet ten volle benut. Bovendien zitten bodemdata vaak verspreid over verschillende bronnen, zowel bij landbouwers als overheid. Het samenbrengen en uitwisselen van bodemdata en het op functionele wijze ter beschikking stellen van deze data aan de landbouwer helpt hem bij het maken van duurzame keuzes in zijn bedrijfsvoering. Het gebruik van het bodempaspoort bevordert op die manier de kennisopbouw van de landbouwer en moet leiden tot een beter bodembeheer van de landbouwbodems, wat bijdraagt aan de inspanningen in de strijd tegen droogte en waterschaarste. De landbouwer zal alle bodemdata zelf veilig kunnen beheren, in lijn met de GDPR-wetgeving. Het mag duidelijk zijn dat met het bodempaspoort een hefboomeffect beoogd wordt. Digitale data vormen de bouwstenen voor een verdere professionalisering en verduurzaming. De ecoregeling “Bodempaspoort” is veel meer dan een kwestie van bodemanalyses. Uiteraard moeten de bodemanalyses in eerste instantie een duurzaam bodembeheer stimuleren en de bodemkwaliteit verhogen. Maar de ambitie van deze interventie reikt verder: deze ecoregeling moet een duw geven aan het gebruik van digitale (bodem)tools en aan de omschakeling naar een data gedreven landbouwbedrijfsvoering. Deze ecoregeling wil de landbouwer dus aanmoedigen bij de digitale duurzame transformatie van zijn bedrijfsvoering. Met het aangaan van de ecoregeling “Bodempaspoort” engageert de landbouwer zich tot het laten nemen en analyseren van bodemstalen (organische koolstof, P-, K- en pH-waarden); het zich aansluiten bij het data uitwisselingsplatform van de agrovoedingsketen “DjustConnect” (www.djustconnect.be); het toevoegen van de resultaten van de bodemanalyses aan dit data uitwisselingsplatform en het activeren van het bodempaspoort. Om het ambitieniveau te verhogen is t.o.v. de eerste versie van het GLB-SP een bijkomende steunvoorwaarde opgenomen dat de landbouwer in hetzelfde aanvraagjaar een verbintenis afsluit voor minstens één van een aantal relevante ecoregelingen of AMKM.

Meerdere stakeholders wezen op het groot belang van blijvend grasland voor zowel het economische als het milieu/klimaat aspect van de Vlaamse landbouw. Dit wordt bevestigd, het behoud van blijvend grasland is dan ook een zeer belangrijk element in het GLB Strategisch Plan. Meerjarig aanliggend grasland vormt immers een belangrijke koolstofstock. Om te vermijden dat door een dalend aantal dieren of door beperkte rentabiliteit graslanden zouden worden omgezet naar akkerland, worden een aantal maatregelen genomen: zo zijn er de ecoregelingen meerjarig grasland en ecologisch beheerd grasland en de AMKM van tijdelijk naar blijvend grasland. Ook bij de gekoppelde steun voor de gespecialiseerde vleesveehouderij is het behoud van blijvend grasland en het beheer ervan belangrijk.

De vergoeding voor de ecoregelingen meerjarig grasland en ecologisch beheerd grasland is beperkt tot subsidiabele percelen. In zoverre er een minimumactiviteit wordt uitgevoerd op de percelen grasland, kunnen ze dus in aanmerking komen. Verdergaand op hetgeen bepaald in GLMC 1 is de voorwaarde bij de ecoregeling meerjarig grasland met betrekking tot het ploegverbod essentieel.

De AMKM van tijdelijk naar blijvend grasland is per definitie niet van toepassing op graslanden van meer dan 4 jaar. Omtrent de AMKM van tijdelijk naar blijvend grasland werd gewezen op het risico
////////////////////////////////////

van het areaal ook effectief via precisietechnieken gewerkt wordt. Het hebben van machines en facturen is daarvoor onvoldoende bewijs.

Enkele stakeholders gaven ook hun bezorgdheden mee omtrent de interventie rond voedermanagement en de mogelijkheid die dit biedt voor groei in de rundveesector. Echter, het reductiepercentage van de maatregel werd bepaald op basis van wetenschappelijke studies en door een wetenschappelijke werkgroep vastgelegd. Daarnaast werd ook een voorstel gedaan rond de combinatie van voedermaatregelen met beweiding. Dit wordt via de werking van het convenant enterische emissies nog verder onderzocht.

Voor de interventie 'Onderhoud boslandbouwsystemen' gaven meerdere stakeholders het advies om de voorwaarden goed af te stemmen met de noden van de landbouwers. Zo is er onder meer de vraag voor het weglaten van de limitatie op het aantal bomen en het voorkomen van verbossing/vertuining van landbouwpercelen. De voorwaarden voor de aanplantsubsidie agroforestry worden gewijzigd ten opzichte van het huidige GLB. Zo zal het ondermeer mogelijk zijn om meer dan 200 bomen per ha aan te planten. Afhankelijk van het teeltsysteem (vb. blijver – wijker) kan een aanplant van meer dan 200 bomen in een boslandbouwsysteem te verantwoorden zijn. Een absolute voorwaarde is dat jaarlijks de effectieve landbouwteelt aangegeven wordt, én dat het perceel ook subsidiabel moet blijven. Ook voor de arbeidskost zal een vergoeding per boom voorzien worden. Daarnaast vroegen enkele stakeholders om ook de ondersteuning van bosbouw in deze maatregel te betrekken. In zoverre een voedselbos aan de maatregelvoorwaarden voor aanplant en/of onderhoud voldoet, kan het ook in aanmerking komen voor de steun. Als hoogstamboomgaarden geregistreerd werden als boslandbouwsysteem, kunnen zij ook onder de maatregel 'onderhoud van bestaande boslandbouwsystemen' vallen. Louter bebossen of herbebossen valt buiten het GLB Strategisch Plan, omdat hiervoor op Vlaams niveau de nodige ondersteuningsmechanismen bestaan.

Voor de interventie rond antibiotica-reductie gaven stakeholders het advies om ook rekening te houden met de reeds geleverde inspanningen door landbouwers. De interventie antibiotica-reductie is een resultaatgerichte maatregel. De grootste verbetering kan gerealiseerd worden bij de grootste verbruikers van antibiotica. De grootste kost voor bedrijven die hun antibiotica-verbruik willen terugdringen zit in de eerste jaren. Als bedrijven erin slagen om hun antibiotica-verbruik te reduceren hebben ze daar op termijn ook voordeel bij als gevolg van een hogere diergezondheid. De steun is bedoeld om bedrijven de stap te laten zetten naar een aangepaste bedrijfsvoering. Deze interventie draagt ook bij aan het Belgische nationaal actieplan 'One Health AMR' en is deel van een ondersteunend beleid voor de realisatie van de reductiedoelstellingen hiervan. Binnen het beschikbare budget kan er meer reductie gehaald worden door de hoge verbruikers aan te moedigen om beter te doen dan om de goede bedrijven te belonen voor inspanningen in het verleden. De maatregel voor antibioticareductie staat wel open voor alle bedrijven, waarbij bedrijven die al heel goed scoren het moeilijker zullen hebben om een bijkomende reductie te halen; maar ook voor hen is het niet onmogelijk om nog beter te doen.

2.3. Beheerovereenkomsten

Wat betreft de beheerovereenkomsten (BO's) gaven meerdere stakeholders hun reservering mee over de beperkte toepasbaarheid van deze maatregelen. Ook kwam de onduidelijkheid over de
////////////////////////////////////

Ook pleitten enkele stakeholders voor een voldoende hoge vergoeding en waren er suggesties voor het aanpassen van de vergoedingen van de BO's. Zo werd onder meer een streekafhankelijke vergoeding voorgesteld. Enkel de aspecten inkomstenderving, extra kosten (vb. extra werk) en evt. transactiekosten kunnen vergoed worden. Voor bouwlandpercelen wordt gebruik gemaakt van een gewogen gemiddelde van de bruto saldi veelvoorkomende akkerbouwteelten, grasland, maïs en akkerbouwmaterige groenten. De referenties worden herzien bij de start van elk programma. De inname van grond wordt vergoed via het aspect inkomstenderving. Wanneer er nog een zekere opbrengst mogelijk is, kan de derving niet volledig toegekend worden. Ook de uitgespaarde kosten (waaronder kunstmest) wordt in rekening gebracht. De bouwstenen voor het berekenen van een vergoeding zijn voor verschillende interventies afgestemd.

In en aantal adviezen werd het risico op dubbelfinanciering of overcompensatie aangehaald, bijvoorbeeld in kader van natuurverbindingen die zijn aangeduid in provinciale structuurplannen. Beheerovereenkomsten kunnen enkel vergoeden voor zaken die verder gaan dan wettelijke verplichtingen, maar als de wijze waarop de verbinding tot stand komt niet dwingend is, is er geen aanleiding tot uitsluiting. Dubbelfinanciering is niet mogelijk.

Verder kwam ook de bezorgdheid naar het statuut dat percelen onder een BO (onomkeerbaar) kunnen krijgen. De huidige regeling van de omkeerbaarheid "bouwland" versus "blijvend grasland" blijft evenwel bestaan.

Voor de acties rond kruidenrijke akkerstroken (onder BO Bufferen en Verbinden) was de ecologische grondslag niet altijd duidelijk en werd geadviseerd om de niet-ecologisch onderbouwde varianten te schrappen uit het aanbod. De acties rond bufferen en verbinden voorzien in een getrapt systeem om bij te dragen aan de doelstelling. Een beheer waarbij de oogstresten niet in de rand blijven is een basisprincipe.

In verband met KLE's waren een aantal opmerkingen rond de nood aan bijkomende KLE of het aanvullen van hiaten in het netwerk van KLE. De aanleg van kleine landschapselementen valt niet binnen de beheerovereenkomsten, maar kan via de VLIF niet-productieve investeringssteun vergoed worden. Ook waren er adviezen om niet-houtige landschapselementen mee te nemen (vb. grachten): dit zit niet in de scope van de beheerovereenkomst (de aanleg van een aantal niet-houtige KLE's kan wel onder VLIF niet-productieve investeringen).

In meerdere adviezen werd voorgesteld om de doelgroep te beperken tot actieve landbouwers. Voor de beheerovereenkomsten is het een beleidskeuze om grondgebruikers, waaronder actieve landbouwers, toe te laten tot de steunregeling mits, zoals vermeld in de interventiebeschrijving van de interventies 3.8, 3.9 en 3.10, het perceel uitgbaat en geregistreerd is als subsidiabele landbouwgrond, waarbij voldaan is aan de definitie van subsidiabele hectare zoals bepaald in artikel 4 van Verordening (EU) 2021/2115. Deze grondgebruikers kunnen beheerovereenkomsten sluiten voor zover de gronden niet liggen in gebieden die uitgesloten worden of ze van rechtswege niet kunnen deelnemen aan de regeling (i.c. overheden en terreinbeherende organisaties).

//

Enkele stakeholders vragen naar meer uitleg omtrent de monitoring en controle van de BO's. Oneigenlijk gebruik wordt bij controle gedetecteerd en dergelijke steunaanvragen worden afgewezen. Het is uiteraard de bedoeling enkel die oppervlakte te vergoeden die gevat is door het beheer. Voor de opvolging werd recent een samenwerkingsverband rond monitoring opgezet.

Enkele stakeholders wezen ook op het belang van de duidelijke communicatie naar en begeleiding van landbouwers (bv. omtrent de omzetting van uitdovende beheerovereenkomsten naar de equivalente nieuwe ecoregelingen). Dit wordt opgenomen en de bedrijfsplanners van de VLM zullen bij hun bedrijfsbezoeken dit aandachtspunt meenemen.

2.4. Biologische landbouw

Meerdere stakeholders gaven adviezen omtrent de geplande interventies voor biologische landbouw. Een veel voorkomend advies gaf aan dat de ingestelde grens van 20 ha voor de bio-voortzetting veel (grote) bedrijven af zou schrikken om aan biologische landbouw te doen en de professionalisering van biologische landbouw zou vertragen. Om gevolg te geven aan deze opmerkingen is t.o.v. de eerste versie van het GLB-SP de grens van 20 ha voor de bio-voortzetting opgeheven.

Hiernaast gaven ook heel wat stakeholders aan dat zij het ambitieniveau voor deze interventies in het GLB te laag vonden, hierbij wijzende op de Europese doelstellingen. Als respons op deze adviezen en de onderhandelingen met de Europese Commissie werd het ambitieniveau voor bio opgetrokken naar 5% van de totale Vlaamse landbouwoppervlakte dat onder een GLB-verbintenis voor omschakeling of verderzetting bio valt.

Enkele stakeholders spraken ook hun zorg uit dat een hogere vergoeding voor omschakeling een fout signaal zou geven en zou lijden tot misbruik van de omschakelingspremie ("Omschakeling als verdienmodel"). Uit historische data blijkt dat het risico dat landbouwers na de omschakelingsperiode onmiddellijk weer gangbaar gaan werken verwaarloosbaar klein is. De bijkomende verplichting opleggen om van bij de start een verbintenis voor 5 jaar aan te gaan zal eerder remmend dan stimulerend werken op potentiële omschakelaars. Daarom is de looptijd van 2 of 3 jaar, in functie van de omschakelperiode behouden. Meestal, maar niet uitsluitend, gebeurt de omschakeling van percelen via een ruwvoederteelt. In een aantal gevallen, vb. CSA-bedrijven, wordt er wel via groenteteelt omgeschakeld. We gaan ervan uit dat een omschakeling naar biologische landbouw een bewuste keuze is van de landbouwer, en dat dat op de beste manier gebeurt. Om alle mogelijkheden open te houden, behouden we de omschakelsteun voor groenten in openlucht.

Daarnaast wordt er ook op gewezen dat door de bio-voortzettingen te ontwerpen als een aanvullende betaling op de basisbetaling, er de mogelijkheid is om deze te combineren met een heel aantal andere ecoregelingen en agromilieuklimaatmaatregelen. Het zijn deze combinaties die de meeste mogelijkheden zullen bieden voor de bio-landbouwers.

Omdat alle ecoregelingen en agromilieuklimaatmaatregelen voorwaarden omvatten die verder gaan dan hetgeen bepaald is in de biologische landbouw, kunnen we niet ingaan op de vraag om bepaalde maatregelen automatisch aan te vinken in de verzamelaanvraag voor deze landbouwers. Bio-

landbouwers zullen evenwel een betaalrecht toegekend krijgen om deel te kunnen nemen aan de ecoregeling voortzetting biologische landbouw.

Naast deze meer voorkomende adviezen waren er ook enkele adviezen die slechts door één of enkele stakeholders naar voor werden gebracht. Hieronder antwoorden op deze adviezen:

Op basis van de adviezen werd ook de sierteelt toegevoegd aan de lijst van teelten die in aanmerking komt voor ondersteuning door de AMKM of ecoregeling biologische productie.

Voor adviezen rond het stimuleren van de consumptie van biologische landbouwproducten kan verwezen worden naar het Vlaamse Strategisch Plan Biologische Landbouw. Hier wordt onder meer ingespeeld op het stimuleren van de consumptie.

Ook werd geopperd dat er niet genoeg vergoeding wordt voorzien om verschillenden kosten, onder meer de advieskosten, bij omschakeling te vergoeden. Echter, in de berekening van de vergoeding voor de omschakelingssteun is ook een transactiekost meegenomen. Dit is de kost voor onder meer het inwinnen van advies, bijkomende administratie, ... Voor de bio-landbouw vormt deze transactiekost een aanzienlijk aandeel in de berekende meerkost.

3. Pijler 2

3.1. VLIF

Stakeholders vroegen om voldoende budget voor VLIF te voorzien. Het totale budget van alle VLIF-maatregelen samen gaat erop vooruit tegenover PDPOIII. Er waren ook vragen over het selectiesysteem, bijvoorbeeld de ongelijke kansen op selectie over alle blokperioden. In het nieuwe GLB zullen fluctuaties in selectiekans blijven bestaan omdat het afhankelijk is van de variabele vraag. In PDPOIII bleek ook dat veel aanvragen die geselecteerd werden toch niet uitgevoerd werden. In het nieuwe GLB wordt dit met verschillende mechanismen aangepakt.

Ook wordt het probleem aangekaart dat de toegang in bedrijfsgrootte geldt per bedrijfsleider en dat dit dan in het nadeel is van bedrijven waar er bedrijfsleiders zijn die deeltijds werken. In het nieuwe GLB zal dit probleem zich niet meer stellen omdat alvast voor investeringssteun de toegang geldt per bedrijf. Het wordt ook gevraagd dat alle sectoren in voldoende mate toegang hebben tot VLIF-steun. Met het uitzetten van de investeringscodes wordt hier blijvend over gewaakt. Er waren over het algemeen ook opmerkingen over VLIF-voorwaarden in de periode 2015-2022 waar het GLB-Strategisch Plan reeds aangaf dat deze niet meer van toepassing zullen zijn.

Er waren ook vragen om bepaalde verdienmodellen uit te sluiten van VLIF-steun. Dit is echter tegen het Vlaams regeerakkoord dat stelt dat we onze land- en tuinbouwers alle kansen geven om hun job uit te voeren. Ook werd gevraagd om bepaalde zaken zoals het gesloten zijn van de stikstofkringloop mee te nemen in de selectie. Dergelijke zaken zijn methodologisch en praktisch niet haalbaar. Er werd aangegeven dat VLIF zich voornamelijk richt op verdienmodellen andere dan bio-landbouw en agro-ecologie. Dit klopt niet. Ook in het nieuwe GLB zullen typische bio-investeringen en investeringen in agro-ecologie verhoogd gesubsidieerd worden. Er waren ook vragen over de rol van VLIF in het kader van uitbreiding. VLIF-steun betekent echter geen push factor voor uitbreiding; andere oorzaken liggen

//

aan de basis hiervan zoals de marktwerking. Het VLIF ondersteunt enkel bedrijven die een omgevingsvergunning hebben verkregen.

Er werd gevraagd dat VLIF zou inzetten op reconversie van verlaten landbouwbedrijven. Binnen de interventie 'VLIF Opstart en overname door jonge landbouwers' wordt het mogelijk gemaakt om dergelijke sites over te nemen.

Enkele stakeholders gaven ook hun bezorgdheid weer over de ondersteuning van drainage door VLIF en de potentiële gevolgen op wateronttrekking. De aanleg van nieuwe peilgestuurde drainage is inderdaad niet aan de orde met VLIF-steun. Echter, in het ontwerp GLB-SP werd niet specifiek opgenomen dat enkel omvorming van bestaande drainage naar peilgestuurd in aanmerking komt; dit was wel de bedoeling en is nu ook expliciet opgenomen in het GLB Strategisch Plan.

De vraag werd gesteld dat NPI (niet-productieve investeringen) niet beperkt zou worden tot actieve landbouwers en opengesteld moet worden voor particuliere landeigenaars. We blijven van mening dat VLIF reeds een voldoende grote doelgroep heeft door zich te focussen op de actieve landbouwers, dit is ook decretaal zo verankerd.

Sommige stakeholders pleitten ervoor om VLIF-steun te beperken tot investeringen die de milieu- en klimaateffecten van het bedrijf op absolute wijze positief beïnvloeden. Bij elke uitbreiding die leidt tot een toename van de absolute milieudruk zou dan geen VLIF-steun mogelijk zijn. Andere stakeholders gaven aan dat het VLIF de 'bull-eye toets' moet uitvoeren om te bepalen of VLIF-steun mogelijk is. Het blijft bij een theoretisch concept dat in de praktijk niet op het niveau van het selectiesysteem toegepast kan worden. De meest duurzame investeringen worden bevoorreed in de selectieprocedure. Er is uiteraard enkel VLIF-steun mogelijk als de omgevingsvergunning verkregen is. VLIF zorgt er mee voor dat de landbouwer voor zijn investeringen kiest voor de meest duurzame oplossing.

3.2. LEADER

De geformuleerde thema's voor LEADER werden door verschillende stakeholders positief ontvangen. Enkele hiervan stelden wel de vraag om hierbij nog verdere concretisering door te voeren. In het GLB Strategisch Plan wordt verduidelijkt dat de mate waarin een plaatselijke groep inzet op de thema's afhankelijk is van de lokale noden en opportuniteiten. Ook is het aan de kandidaat lokale actiegroepen om de betrokken actoren te identificeren. Bij de opmaak van de lokale ontwikkelingsstrategie is het belangrijk dat de lokale gemeenschap zijn eigen visie en strategie kan ontwikkelen op de territoriale ontwikkeling van het gebied vanuit de specifieke noden en opportuniteiten. De thema's zijn bewust ruim gekozen als oplossingsrichtingen die vanuit de interventielogica (visie – strategie – doelstellingen – acties) kunnen leiden tot gerichte oplossingen voor de noden van het gebied. In deze zin is de opsomming niet limitatief.

Verschiedende stakeholders gaven hun bezorgdheid weer over de voorziene steunpercentages en plafonds (voornamelijk voor microprojecten). Eigen inbreng is een belangrijk onderdeel van het engagement van een promotor, ook in samenwerkingsprojecten. Vandaar dat het steunpercentage behouden blijft op 65%. Het plafond van 5.000 EUR subsidie voor microprojecten wordt ook binnen andere programma's (Interreg) gehanteerd. Pas wanneer de kandidaat lokale actiegroepen hun lokale
////////////////////////////////////

ontwikkelingsstrategie opmaken en bepalen bij welke acties microprojecten ingezet kunnen worden voor de realisatie, kan geëvalueerd worden of het bedrag van 5.000 EUR toereikend is.

Enkele stakeholders formuleerden ook vragen rond de rol van de provincies, onder meer bij de koepelprojecten. De basis van LEADER is om te werken via de principes van community led local development, waarbij de lokale gemeenschap een strategie voor lokale ontwikkeling (LOS) opmaakt en (financiële) ondersteuning krijgt om deze strategie uit te voeren. Als cofinancierder van het programma hebben de provincies een rol bij het goedkeuren van de lokale ontwikkelingsstrategieën en de afstemming hiervan op eigen beleid. Bij uitvoering van de LOS, hebben de provincies als cofinancierder een rol als kwaliteitsbewaker en niet als uitvoerder van projecten o.w.v. mogelijke belangenvermenging. Bij koepelprojecten kunnen de Vlaamse en provinciale instellingen optreden als promotor omdat ze voor bepaalde thema's de capaciteit hebben om kleinere copromotoren te ontzorgen in de projectadministratie en een meerwaarde kunnen betekenen voor de kwaliteit van het project. Ze kunnen hier volgens de interventiefiche geen financiering voor krijgen omdat enerzijds deze taken meestal behoren tot het reguliere takenpakket van de provinciale en Vlaamse overheidsdiensten. Anderzijds is het als cofinancierders en beheerders van het programma niet gepast om zelf projectfinanciering te ontvangen.

Een enkele stakeholder sprak zich ook uit over het onderscheid tussen dienstverlenings- en investeringsprojecten en argumenteerde dat dit het deelnemen aan een project in de toekomst zou vermoeilijken. Echter, het onderscheid tussen dienstverlenings- en investeringsprojecten heeft net als bedoeling de promotoren bij de opmaak van het project te doen nadenken over de focus van het project. Bovendien is de grens van dien aard dat bij een investeringsproject voldoende ruimte is voor personeelskosten e.d. alsook vice versa.

Daarnaast vroegen enkele stakeholders naar de inclusie van informatie die verduidelijkend en zeer gedetailleerd van aard is. Dit soort informatie hoort niet thuis in het GLB Strategisch Plan. Dit wordt immers opgenomen in het oproepreglement voor de oproep tot opmaak van lokale ontwikkelingsstrategieën of de samenwerkingsovereenkomst tussen de Vlaamse overheid en de provincies die opgemaakt wordt ter uitvoering van de LEADER-interventie.

3.3. GMO groenten en fruit

Wat de GMO betreft kwamen er van stakeholders slechts beperkte reacties binnen. Er was wel een oproep om sterk in te zetten op milieu- en klimaatacties hierin. Vanuit de aangepaste Europese regelgeving zijn er heel wat incentives voorzien om de producentenorganisaties aan te moedigen om hierin op in te zetten. Daarnaast is er ook een verhoogde minimumdrempel van het budget dat naar deze type acties moet gaan. De GMO-interventie in het nieuwe GLB is op het vlak van klimaat en milieu dan ook ambitieuzer dan in de vorige periode.

3.4. AKIS

Verschillende stakeholders wezen op de noodzaak om vormingen en advies toegankelijk te maken voor verschillende doelgroepen, inclusief, vaak anderstalige, seizoenarbeiders. Het principe is
////////////////////////////////////

inderdaad dat vorming en advies, inclusief waarnemings- en waarschuwingssystemen, voor verschillende doelgroepen toegankelijk zijn onder dezelfde voorwaarden. Ook met de taalproblematiek wordt rekening gehouden binnen de grenzen van de taalwetgeving. Dit zal voornamelijk gebeuren door de interventie rond aanbodgestuurde vorming. De vraaggestuurde vorming gaan zal niet zo een brede doelgroep bereiken. Deze zal beperkt worden tot landbouwers, hun inwonende gezinsleden en personeelsleden op het landbouwbedrijf.

Daarnaast werd ook gewezen op de nood aan kwaliteitsvolle opleidingen. Deze nood werd ook opgenomen in het GLB Strategische Plan. Daarenboven zal bij de hervorming/modernisering van het vormings- en adviesstelsel de nadruk liggen op het garanderen van de kwaliteit van de opleidingen. Dit kan via verschillende aanpassingen ten opzichte van de huidige werking bv. erkenningscriteria, bepaling van realistische vereenvoudigde kostenopties, aanpassing lesgeversvergoeding (zodat het voor lesgevers aantrekkelijker wordt kwaliteitsvolle lessen te geven), wijziging aanpak startersopleidingen en stages,... Opleidingen moeten kaderen in één of meerdere van de specifieke doelstellingen van het GLB waarbij zowel economische thema's (inclusief weerbaarheid) als ecologische of sociale thema's aan bod kunnen komen.

Enkele stakeholders gaven aan dat het bedrag voor de voucher van vormingen en/of advies, van 800 euro, te beperkt is. Echter, dit is een misvatting, het gaat over een 'planned unit amount' in het GLB-Strategisch Plan. Er worden geen vouchers toegekend aan landbouwers maar elke landbouwer ontvangt een budget om vormingen en/of advies in te kopen (=de 'kennisportefeuille'). Het bedrag in de kennisportefeuille zal afhangen van het beschikbare budget en het aantal aanvragen die binnen deze interventie ingediend zullen worden. Het effectieve bedrag dat elke landbouwer zal kunnen inzetten, kan variëren en er is geen maximum steunbedrag per vorming of advies bepaald. De steun wordt toegekend als een percentage van de kostprijs van het advies of de vorming.

Verschillende stakeholders gaven ook aan dat het belangrijk is de mogelijkheid te voorzien voor adviezen en vormingen in het kader van de omschakeling naar een duurzame bedrijfsvoering. De interventies rond advies en vorming zullen ingezet worden op bedrijfsbegeleiding zoals het maken van bedrijfskeuzes op lange termijn. Ook subsidies voor adviezen zoals klimaatscans, wateraudits, ... zijn mogelijk. Het is logisch dat het advies ook melding maakt van de investeringen die noodzakelijk zijn om bepaalde doelstellingen dat kader te halen. Op basis hiervan kunnen dan ook investeringskeuzes gemaakt worden. Advies en vorming rond GLB-interventies, zoals de ecoregelingen, conditionaliteiten, voorwaarden, zitten in het aanbod; een mogelijkheid is dat de adviesdiensten hiervoor tools hanteren. De projectwerking (demonstratieprojecten en EIP) biedt de mogelijkheid voor ontwikkeling van dergelijke tools. Ook via samenwerkingsprojecten (EIP) of groepsadviezen kunnen duurzame technieken en ecoregelingen zo efficiënt mogelijk ingezet worden om de milieuwinst te maximaliseren.

Het voorzien van voldoende mogelijkheden voor de praktijkcentra is een bezorgdheid van de stakeholders waarmee rekening wordt gehouden. Voor de praktijkcentra zijn rollen weggelegd in de maatregelen demonstratieprojecten, EIP, vorming en advies, GMO Cluster onderzoek en VLIF-innovatie (in deze laatste niet als begunstigde van de investeringssteun maar als adviseur voor de landbouwer die de innovatieve investering doet). Ook kunnen landbouwers steun krijgen voor het
////////////////////////////////////

aanvragen van advies in het kader van EIP en het opzetten van een operationele groep; de praktijkcentra bezitten de expertise om in dat geval op te treden als adviseur/innovation broker. De praktijkcentra, die zowel dicht bij onderzoek als bij de praktijk staan, zijn essentiële partners om de toepasbaarheid en haalbaarheid van duurzame technieken en methoden te evalueren. Hiermee wordt binnen alle kennismaatregelen rekening gehouden. Een enkele stakeholders wezen ook op de potentiële rol die adviseurs kunnen spelen in het helpen van het landbouwbeleid. Zij komen immers op meerdere bedrijven, leggen verbanden en kunnen bijgevolg ook wijzen op pijnpunten die interessant zijn voor het landbouwbeleid. Hiervoor gaven zij aan dat de mogelijkheid om fysiek bij bedrijven te gaan moet behouden blijven. Er kan verzekerd dat ook in de nieuwe GLB-periode plaatsbezoeken inherent verbonden zijn aan het geven van bedrijfsadvies. Voor verschillende types van advies wordt dat ook opgelegd, voor andere types krijgt de adviesdienst de keuze om al dan niet ter plaatse te gaan of te kiezen voor advisering via een videogesprek.

3.5. Dierenwelzijn

De adviezen rond antibiotica gebruik in de veeteeltsector werden reeds onder hoofdstuk 2.2 Ecoregelingen & AMKM besproken.

Stakeholders gaven ook aan dat het in het kader van dierenwelzijn belangrijk is een goede opvolging te voorzien voor bedrijven die onder het dierenwelzijnslabel vallen. Bedrijven die instappen in een dierenwelzijnslabel worden op regelmatige basis gecontroleerd door de onafhankelijke controleinstanties die aan dat label verbonden zijn. Gedurende de periode dat een bedrijf aangesloten is bij een label, garanderen deze controles dat de bedrijven handelen zoals voorgeschreven in het lastenboek van het label.

Daarnaast werd in sommige adviezen ook opgemerkt dat er op dit moment nog weinig geweten is over de precieze invulling van de interventie ‘Dierenwelzijnslabel’, wat de evaluatie van deze interventie moeilijk maakt. In de nieuwe versie van het GLB-SP worden wat meer verduidelijkingen gegeven.

4. Varia

4.1. MER

In verschillende adviezen werden door stakeholders opmerkingen gegeven op de milieueffecten rapportage (MER). Er werden onder meer suggesties gedaan voor aanpassingen aan de kwalitatieve en de kwantitatieve analyses, tekstaanpassingen, doorrekenen van alternatieven, etc. Deze opmerkingen werden door het verantwoordelijke studiebureau beantwoord en -waar mogelijk- verwerkt in een nieuwe versie van de MER.

4.2. Interventiologica

//

4.5. Sociale conditionaliteit

Ook kwam er de vraag naar het invoeren van de sociale conditionaliteit. Voor de implementatie van de sociale conditionaliteit zal samengewerkt worden met onder meer de federale overheidsdiensten zodat dit zo snel als haalbaar in voege kan treden. Het Europees akkoord voorziet, gezien de complexiteit van de materie, de mogelijkheid om de toepassing ten laatste op 1 januari 2025 in werking te laten treden.

4.6. Ambitieniveau

Stakeholders gaven aan dat de streefwaarde van bepaalde resultaatsindicatoren te laag is. Dat streefwaarden soms laag zijn kan ook methodologisch van aard zijn. Zo werd onder meer gekozen om enkel interventies met voldoende directe impact mee te tellen, werd de nodige voorzichtigheid ingebouwd om dubbel telling van areaal te voorkomen, etc. Daarnaast moet een inschatting gemaakt worden van een ambitieuze, maar wel realistische opnamegraad door landbouwers. Het heeft geen zin om de streefwaarde hoog te zetten als het potentieel er niet is. Toch werden een aantal streefdoelen verhoogd. Hieronder een overzicht van de belangrijkste verhoogde streefwaarden:

- R.14 Koolstofopslag in bodems en biomassa: van 18,98% naar 27,87%
- R.21 Bescherming van de waterkwaliteit: van 16,43% naar 25%
- R.22 Duurzaam nutriëntenbeheer: van 21,34% naar 36,51%
- R.24 Duurzaam en verminderd gebruik van pesticiden: van 5,36% naar 13,53%
- R.29 Ontwikkeling van biologische landbouw: van 1,77% naar 5%
- R.31 Instandhouding van habitats en soorten: van 4,65% naar 9,55%
- R.32 Investerings in verband met biodiversiteit: van 2,24% naar 7,03%
- R.44 Verbetering van dierenwelzijn: van 3,58% naar 7,02%

De zin van bepaalde resultaatindicatoren werd ook soms in vraag gesteld in het openbaar onderzoek, maar deze zijn echter Europees bepaald. In de MER is binnen de grenzen van de wetenschappelijke haalbaarheid en organisatorische haalbaarheid het maximum gedaan om de impact kwantitatief in beeld te brengen.

Er werd ook gevraagd om grote (politieke) toekomstvisies op te nemen in het GLB. De hoofdstukken 2 en 3 van het GLB-plan omschrijven uitgebreid hoe de noden binnen en buiten het GLB worden aangepakt en hoe het GLB met de verschillende interventies bijdraagt aan de doelstellingen. Deze hoofdstukken werden naar aanleiding van de adviezen en de observaties van de Europese Commissie verder in detail uitgewerkt. Meer specifiek wordt in hoofdstuk 3.1.4 van het GLB-SP aangegeven hoe het Vlaamse GLB bijdraagt aan de Europese milieu- en klimaatdoelen of -richtlijnen. Waar mogelijk werd dit kwantitatief meegegeven. De samenhang met en bijdrage van het GLB-plan aan de EU-streefdoelen uit de 'Van boer tot bord'- en de biodiversiteitsstrategie, is opgenomen in hoofdstuk 2.3.3 van het plan.

Het GLB-ambitieniveau rond enkele van de meest aangehaalde aspecten wordt hieronder in meer detail besproken.

//

In het GLB zijn er verschillende maatregelen opgenomen om de waterkwaliteit te verbeteren maar de impact hiervan was niet eenduidig te kwantificeren in de MER. Wat betreft run off zijn er bijvoorbeeld in de conditionaliteit verplichte maatregelen opgenomen voor de aanleg van bufferstroken langs waterlopen, verplichte erosiebestrijdende maatregelen en het toepassen van IPM-principes. Ook in de stimulerende interventies is er aandacht voor runoff bijvoorbeeld via de ecoregeling voor erosiebestrijdende technieken, de ecoregeling bufferstroken, ... Een gebiedsgerichte aanpak wordt in het GLB opgenomen via de beheerovereenkomsten, die gebiedsgericht worden afgesloten. Ook naar bodemkwaliteit is er aandacht in het GLB Strategisch Plan: er zijn maatregelen opgenomen om koolstofopslag te bevorderen (ecoregeling 'Organisch koolstofgehalte in bouwland', interventie 'Onderhoud van boslandbouwsystemen'), maatregelen voor grasland (vb. ecoregeling 'Behoud meerjarig grasland', AMKM 'Tijdelijk grasland naar blijvend grasland', ecoregeling 'Ecologisch beheerd grasland') en ook de erosiebestrijdende maatregelen verbeteren de bodemkwaliteit. Verder bevorderen ook andere GLB-interventies zoals VLIF productieve en niet-productieve investeringssteun en AKIS de bodemkwaliteit .

Om de luchtkwaliteit te verbeteren ligt de focus op regulerend beleid, obv krokusakkoord voor PAS. In het GLB zijn maatregelen opgenomen om dit te ondersteunen met als belangrijkste de VLIF productieve investeringssteun.

In het GLB zijn verschillende interventies opgenomen die bijdragen aan het verminderen van de broeikasgasemissies, de biodiversiteit bevorderen en de druk op waterkwaliteit verminderen. Op deze manier wordt bijgedragen aan Vlaams Energie- en Klimaatplan, de Europese biodiversiteitsstrategie, Kaderrichtlijn Water, Vlaams adaptatieplan 2030... Het vastleggen van doelstellingen of visies voor deze thema's behoort dan ook niet tot de scope van het GLB maar tot het themaspecifieke beleid . Daarnaast is GLB niet het enige instrument om bij te dragen aan deze beleidskaders. Ook buiten het GLB wordt beleid gevoerd om hieraan bij te dragen (vb. stroomgebiedbeheerplannen, MAP, PAS, NAPAN, VLAREM, ...). Dit wordt ook toegelicht in het hoofdstuk 2 van de nieuwe versie van het GLB-SP. De resultaatindicatoren van interventies van het GLB zijn dus niet de enige leidraad om te bepalen of de doelstellingen gehaald zullen worden.

Het GLB draagt bij aan het realiseren van de eiwitstrategie ([Eiwitstrategie | Departement Landbouw & Visserij \(vlaanderen.be\)](#)). De GLB interventies worden ingeschakeld om de teelt van eiwitbronnen voor veevoerders of humane consumptie te bevorderen (bijvoorbeeld via voorwaarden in de gekoppelde steun voor zoogkoehouders en via de ecoregeling 1.8 en agro-milieu-klimaatmaatregel 3.2 rond milieu- en klimaatvriendelijke teelten) . Daarnaast zullen oproepen van bepaalde GLB-interventies (vb. Demonstratieprojecten, EIP, ...) ook bijdragen aan de verwezenlijking van de doelstellingen onder de eiwitstrategie en de Vlaamse voedselstrategie. Ook buiten het GLB worden maatregelen genomen om de eiwitstrategie te realiseren. Een voorbeeld hiervan was de call voor projecten om deze strategie te ondersteunen. De eerste call leverde de ondersteuning van 19 projecten op - [Projecten realisatie eiwitstrategie | Departement Landbouw & Visserij \(vlaanderen.be\)](#)

4.7. Varia

Enkele adviezen hadden betrekking op zaken die buiten de scope van het GLB vallen of niet met het GLB aangepakt zullen worden. Zo valt onder meer de actualisatie van VLAREM-wetgeving buiten de
////////////////////////////////////

